

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 4, 2021 | 29.04.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.4.87](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.4.87)

УДК 338. 48 (477.72)

Д. В. Ковальов,

*к. с.-г. н., доцент, доцент кафедри загальноекономічної підготовки, Державний вищий навчальний заклад «Херсонський державний аграрно-економічний університет», м. Херсон
ORCID ID: 0000-0002- 3672-7063*

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ТУРИСТИЧНО - РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

D. Kovalyov

*PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of General Economics,
State Higher Educational Institution "Kherson State Agrarian and Economic University", Kherson*

ASSESSMENT OF THE CURRENT STATE OF THE TOURIST AND RECREATIONAL POTENTIAL OF THE KHERSON REGION

У статті проведено аналіз показників туристичного та рекреаційного сектору Херсонської області, з метою виявлення потенціальних можливостей їх використання. Обґрунтовано набір показників за якими проводиться оцінка туристично-рекреаційного потенціалу: кількість суб'єктів туристичної діяльності; кількість обслугованих туристів; туристів, які виїжджали за кордон та туристів, охоплених внутрішнім туризмом; кількість екскурсантів; обсяг наданих туристичних послуг юридичних та фізичних осіб; кількість туристів, усього осіб, у тому числі з метою відвідування; колективні засоби розміщення; середня місткість колективних засобів розміщення; номерний фонд готелів та аналогічних засобів розміщення; довжина доріг з твердим покриттям а також її щільність. Доведено, що Херсонська область має значні можливості, щоб увійти до найбільш розвинутих у туристичному відношенні регіонів. Встановлено, що найбільш слабким сегментом ринку туристичних послуг є здійснення екскурсійної діяльності. Досліджено, що структура потоку туристів свідчить про те, що понад 94% відвідуючи регіон, прибувають з метою дозвілля і відпочинку і тільки більш ніж 1,0 % - у службових цілях і це тільки за рахунок 2015 року. Незначне збільшення даного виду діяльності за останні роки відбулося переважно за рахунок розширення екскурсійних маршрутів у сільській зоні. Вказується, що тенденцією останніх років є зростання номерного фонду готелів та аналогічних засобів розміщення другої категорії. Досліджено, що в період з 2015 по 2019 рр. найбільших втрат зазнали дороги III категорії, їх довжина скоротилася майже на 4% або на 39,4 км, дороги I та IV категорії мали, хоч і невелику, але позитивну динаміку. Запропоновано напрями розбудови високоефективного освоєння рекреаційного потенціалу області, які можна очікувати тільки за умов продовження залучення потенційних інвесторів у будівництво комфортабельних санаторно-оздоровчих закладів та появи ініціативного власника, зацікавленого у формуванні якісно нового санітарно-курортного продукту.

The article analyzes the indicators of the tourism and recreation sector of Kherson region, in order to identify potential opportunities for their use. The set of indicators according to which the assessment of tourist and recreational potential is carried out is substantiated: number of tourism entities; number of served tourists; tourists who went abroad and tourists covered by domestic tourism; number of tourists; volume of provided tourist services of legal entities and individuals; number of tourists, total persons, including for the purpose of visiting; collective accommodation facilities; average capacity of collective accommodation facilities; number of hotels and similar accommodation; the length of paved roads, as well as the density of these roads.

It is proved that Kherson region has significant opportunities to enter the most developed regions in terms of tourism. It is established that the weakest segment of the market of tourist services is the implementation of excursion activities.

It is investigated that the structure of the flow of tourists shows that more than 94% visiting the region, come for leisure and recreation and only more than 1.0% - for business purposes and only at the expense of 2015. A slight increase in this type of activity in recent years has occurred mainly due to the expansion of excursion routes in rural areas. It is indicated that the trend of recent years is the growth of hotel rooms and similar accommodation of the second category. It is investigated that in the period from 2015 to 2019 the largest losses were suffered by category III roads, their length decreased by almost 4% or 39.4 km, Category I and IV roads had, albeit small, but positive dynamics.

The directions of development of highly effective development of recreational potential of the region are offered, which can be expected only under conditions of continued attraction of potential investors in construction of comfortable sanatoriums and emergence of the initiative owner interested in formation of qualitatively new sanitary-resort product.

The strategic direction of further development of tourist and recreational potential of the region should be the modernization of the existing material and technical base of the sanatorium-resort complex, access to new segments of the consumer market and attracting additional customers by introducing modern market trends such as service versatility and product diversification.

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал; туроператори; турагенти; туристичні послуги; туризм.

Key words: tourist and recreational potential; tour operators; travel agents; tourism.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Український туризм на теперішній час функціонує в умовах жорсткої світової конкуренції. Будучи важливою складовою економіки нашої держави як фактор, що не лише залучає до вироблення туристичного продукту більшість галузей вітчизняної економіки, а й стимулює їх розвиток. Туристична сфера вимагає ґрунтовних науково-методичних досліджень, зокрема аналізу нинішнього стану розвитку, вирішення різноманітних проблем державного регулювання, прогнозування та запобігання можливим ризикам та загрозам.

У цьому контексті пропагування можливостей національного туристичного ринку вже давно стало спільною справою держави і приватних туристичних компаній. Україна з метою збільшення бюджетних надходжень від туризму, повинна вкладати кошти в дослідження своїх територій з метою виявлення туристичного потенціалу і раціонального облаштування туристичної інфраструктури, підготовки на цій основі програм розвитку туристичної галузі й курортних регіонів та постійне інформаційне супроводження цих процесів.

Для підвищення ефективності роботи туристичної сфери необхідно регулювати цим процесом як на загальнонаціональному рівні, так і в регіонах.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Багато українських вчених і фахівців туристичної галузі переймаються проблемами розвитку туризму в Україні, питаннями планування, регулювання, організації та налагодження ефективної роботи туристичної індустрії, належного використання наявного туристично-рекреаційного потенціалу тощо. Проблеми розвитку туристично-рекреаційного потенціалу досліджували у своїх працях: Азар В.І., Александрова А.Ю., Ананьєв М.А, Балабанов І.Т., Гайдук А.Б., Гринів Л.С., Дурович А. П., Кирилов Ю.Є., Фесенко Г.О., Алещенко Л.О. та інші автори.

Дослідження потенціалу туристично-рекреаційної сфери та визначення пріоритетів розвитку галузі Херсонської області в останні роки, йдеться у публікаціях Крикунової В.М., Грановської В.Г., Алещенко Л.О.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз сучасного стану туристично-рекреаційного потенціалу Херсонської області та шляхи вирішення, як ефективного розвитку регіону, так й туристичної галузі України в цілому.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Однією із найбільш перспективних сфер реалізації підприємницького потенціалу є туристично - рекреаційний сектор їх економіки, який цілком об'єктивно можна виділити в окрему складову ресурсного потенціалу. Туристична сфера спроможна не лише активізувати діяльність у сфері туризму, а й стати важливим інструментом стимулювання економічної активності громадян, підвищення життєвого рівня як тих, хто надає туристичні послуги, так і тих, хто їх споживає.

Туристично - рекреаційний потенціал є сукупністю органічно взаємопов'язаних природних і матеріальних засобів, які в процесі взаємодії здатні виробляти продукцію або продукт. Будь-яке збільшення кожного ресурсу веде до зростання туристично - рекреаційного потенціалу [1].

Значення впливу туристичної сфери на розвиток окремого регіону розглянемо на прикладі Херсонської області, як одного з перспективних туристичних центрів України.

Вигідне транспортно-географічне розташування Херсонської області, сприятливі природно-кліматичні умови, наявність лікувальних ресурсів і значної кількості пам'яток культури й архітектури формують високий туристично - рекреаційний потенціал регіону. Однак, самі по собі унікальні природні ресурси і об'єкти культурної спадщини не можуть розглядатися як єдина і достатня умова для забезпечення успішного розвитку туризму в регіоні.

Важливою складовою сфери туризму є туроператори і тур агенти, кількість яких у 2019 році становила 73 підприємства (табл. 1).

Таблиця 1.
Діяльність туроператорів та турагентів Херсонської області за 2015-2019 роки.

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од.					
з них:	53	72	63	90	82
- туроператори	4	3	2	1	2
- турагенти	44	63	55	71	71
- суб'єкти екскурсійної діяльності	5	6	6	8	9
Фактично звітувало за формою 1-Тур (річна)	53	72	67	80	82
Кількість обслугованих туристів (юридичних осіб)					
у тому числі:	4150	4647	4824	5330	4208
- туристів, які виїжджали за кордон	2281	1345	1755	1952	2044
- туристів, охоплених внутрішнім туризмом	1869	3302	3069	3378	2164
Обсяг наданих туристичних послуг юридичних та фізичних осіб (тис. грн.)	81769,9	152694,2	197711,9	53914	58202,5
Платежі до бюджету, юридичні особи (тис. грн)	188,8	186,9	195,0	275,0	304,9

Джерело: розраховано за даними[2,3]

В період з 2015 по 2019 рр. на ринку туристичних послуг відбулися зміни. Передусім – це збільшення суб'єктів господарської діяльності, що надають туристичні послуги. Туроператори і тур агенти Херсонської області створюють і реалізують регіональний туристичний продукт, обслуговують внутрішні і в'їзні туристичні потоки, надають низку додаткових туристичних послуг. Їхня кількість у 2018 році становила 90 підприємств, це найбільший показник за аналізований період.

Слабким сегментом ринку туристичних послуг є здійснення екскурсійної діяльності. Незначне збільшення даного виду діяльності за останні роки відбулося переважно за рахунок розширення екскурсійних маршрутів у сільській зоні. Що стосується міської зони, то Херсон суттєво поступається, наприклад, Одесі в контексті пам'яток історії, архітектури, культури, що представляють туристичний інтерес.

У зв'язку з процесами глобальної урбанізацією, агротуризм набуває все більшої популярності серед населення, і в першу чергу, у сімей з дітьми. На противагу традиційним формам туризму, відпочинок

вихідного дня в аграрному середовищі набуває не лише пізнавальної і виховної, а й освітньої функції [4, с.28-36].

На сільських територіях Херсонської області розташовано багато об'єктів із високим потенціалом туристичного інтересу. Зокрема:

- 1) курган «Огуз». Найбільший курган Причорноморського степу знаходиться біля селища Ніжні Сірогози.
- 2) комплекс рибалки та відпочинку «Дельта Дніпра». Славиться він своїми заплавами з великою кількістю риби та пражів. Тут знаходиться густа мережа водних доріг та рукавів, які займають площу в 350 км² і утворюють унікальний ландшафт.
- 3) Чорноморський біосферний заповідник. Вважається найбільшим за площею заповідником України, який є природним еталоном водно-болотних угідь північного Причорномор'я.
- 4) біосферний заповідник «Асканія-Нова». Вважається найстарішим біосферним заповідником планети і найбільшим серед європейських степових заповідних територій.
- 5) історико-розважальний комплекс «Зелені Хутори Таврії». Комплекс включає в себе об'єднані за допомогою водного сполучення та доріг 45 хуторів, кожен з яких спеціалізується на певному виді народного промислу і має відповідну назву. Серед них Кінний, Рибачий, Стрілецький, Гончарний, Ковальський, Хлібний, Лозоплетіння та інші.

Невелика кількість операторів у ринковому сегменті екскурсійних послуг вказує на те, що переважна більшість вказаних вище туристичних об'єктів та місць відвідується туристами-ентузіастами.

Джерелом первинних даних для дослідження туристичної сфери України служить статистична звітність по туризму, яка на сьогоднішній день включає в себе дві форми – 1-ТУР і 1-ТУР (к). Однак ці форми надходять нерегулярно, тому оцінка основних показників розвитку туризму в Україні та її регіонах, нажаль обмежується доступними статистичними даними.

Організаційними формами туризму є міжнародний і внутрішній туризм. В останні роки, нажаль, немає об'єктивної статистичної інформації по Херсонській області щодо міжнародного туризму.

В 2015 році кількість туристів, які виїхали з Херсонської області, перевищували кількість туристів, які в'їхали в регіон на 22%. Але, надалі, в результаті негативного впливу політичної кризи на розвиток туристичної сфери ситуація змінюється. Так, вже у 2016 році, кількість туристів, які в'їхали в область у 2,5 рази перевищувала тих, які з неї виїхали. В 2017 та 2018 році перевага становить в 75%, або у 1,7 рази. В 2019 році спостерігається майже баланс, відхилення лише 5%.

Обсяг наданих туристичних послуг за 2015-2019 роки становив 544292,5 тис. грн, а сплачено до бюджету за цей період, тільки юридичними особами – 1150,6 тис. грн.

З метою виявлення резервів для суб'єктів туристичної діяльності, необхідно пров'ести аналіз розподілу туристів за метою поїздки та організаційними формами (табл. 2).

Таблиця 2.
Розподіл туристів за метою поїздки та організаційними формами туризму у 2015-2019 рр.
(юридичні та фізичні особи)

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість туристів, усього осіб, у тому числі з метою відвідування:	11720	16584	20278	26130	28113
- служба, ділова, навчання	983	5	31	28	17
- дозвілля, відпочинок	10243	14791	18351	25859	27948
- лікування	198	1721	1804	197	99
- спортивний туризм	2	-	37	2	12
- спеціалізований туризм	-	-	-	-	-
- інші	294	67	55	44	37
Діти віком до 17 років	1146	2411	2178	3678	3453

Джерело: розраховано за даними[2,3]

Структура потоку туристів свідчить про те, що понад 94% відвідуючих регіон, прибувають з метою дозвілля і відпочинку і тільки більш ніж 1,0 % - у службових цілях і це тільки за рахунок 2015 року. Таким чином, діловий, лікувально-оздоровчий, спеціалізований, зокрема: пригодницький, спортивний, сільський, етнографічний, екологічний туризм можуть стати резервом для суб'єктів туристичної діяльності, які створюють регіональний туристичний продукт. Ці види туризму здатні привернути велику кількість туристів, якщо розглядатимуться як пріоритетні.

Основу туристичної інфраструктури Херсонської області складають засоби колективного розміщення (табл. 3).

Таблиця 3.
Характеристика колективних засобів розміщення Херсонської області у 2015-2019 рр.

Показники	Роки				
	2015	2016	2017	2018*	2019*
Колективні засоби розміщення – усього, в тому числі:	259	240	225	107	88
- готелі та аналогічні засоби розміщення, всього	70	92	57	24	17
- спеціалізовані засоби розміщення, всього	189	148	168	83	71
Середня місткість колективних засобів розміщення – усього, одиниць в тому числі:	109,9	105,0	109,7	183	189
- готелі, всього	44,0	34,9	37,4	92	118
- спеціалізовані засоби розміщення, всього	134,3	149,6	134,2	209	205
Номерний фонд готелів та аналогічних засобів розміщення – усього, з них:	1190	1509	942	726	958
- вищої категорії	103	129	100	-	-
- першої категорії	316	370	217	-	-
- другої категорії	97	116	145	-	-
- третьої категорії	613	741	418	-	-
Коефіцієнт використання місткості колективних засобів розміщення:					
- у готелях	0,18	0,24	0,01	0,17	0,19
- у спеціалізовані засоби розміщення,	0,52	0,52	0,01	0,50	0,39

Джерело: розраховано за даними [2,3]

За інформацією Головного управління статистики у Херсонській області, станом на 1 січня 2019 року в області налічувалось 88 закладів туристично-рекреаційного та оздоровчого призначення зареєстрованих на юридичних осіб, у тому числі 17 підприємств готельного комплексу та 71 санаторно-курортних закладів. Починаючи з 2015 року загальна кількість колективних засобів розміщення в області зменшується, але їх середня місткість зростає. Тенденцією останніх років є зростання номерного фонду готелів та аналогічних засобів розміщення другої категорії.

Суттєвою проблемою індустрії гостинності є діяльність власників індивідуальних засобів розміщення (дачі, котеджі, гостьові квартири та будинки тощо), більшість з яких надають послуги розміщення без декларування своїх доходів і сплати податків, створюючи цим самим неконкурентне бізнес-середовище відносно легально діючих учасників ринку.

В контексті оцінки потенціалу туристичної галузі, найважливішою складовою транспортної інфраструктури є величина та стан доріг з твердим покриттям. Адже туристичні екскурсійні маршрути потребують дорожнє забезпечення із розгалуженою мережею доріг національного, регіонального та місцевого значення.

Зміни, що відбуваються у дорожньому господарстві країни важко назвати позитивними (табл. 4).

Таблиця 4.
Автомобільні дороги України з твердим покриттям

Рік	Категорія										Разом, км
	I		II		III		IV		V		
	км	%	км	%	км	%	км	%	км	%	
2015	2706,4	1,7	12191,8	7,6	26566,7	16,7	104094,8	65,3	13887,4	8,7	159447,1
2016	2710,1	1,7	12206,1	7,7	26547,7	16,6	104114,4	65,3	13883,8	8,7	159462,1
2017	2711,1	1,7	12227,6	7,7	26583,2	16,7	104178,1	65,3	13895,0	8,7	159595,0
2018	2724,4	1,7	12433,0	7,8	26257,9	16,6	103378,8	65,2	13689,6	8,6	158483,7
2019	2751,8	1,7	12454,0	7,8	26252,7	16,6	103321,6	65,2	13695,9	8,6	158476,0
2019 до 2015, %	101,6	X	102,2	X	98,8	X	99,3	X	98,6	X	99,4

Джерело: розраховано за даними[5]

Не зважаючи на те, що довжина доріг із твердим покриттям I категорії збільшилася на 1,6% загальна протяжність доріг із твердим покриттям в аналізованому періоді зменшилася на 0,6% або на 971 км.

Слід відмітити, що незначні позитивні зміни у збільшенні довжини доріг з твердим покриттям України стосуються виключно доріг національного значення. Натомість довжина доріг регіонального та місцевого значення (III-V категорії) в аналізованому періоді залишилася без змін, або навіть скоротилася.

В Херсонській області довжина доріг з твердим покриттям фактично не зазнала змін (табл.5).

Таблиця 5.
Автомобільні дороги Херсонської області з твердим покриттям

Рік	Категорія										Разом, км
	I		II		III		IV		V		
	км	%	км	%	км	%	км	%	км	%	
2015	48,1	1,0	378,3	7,6	1043,5	21,0	3498,2	70,4	0	0	4968,1
2016	48,1	1,0	378,3	7,6	1043,5	21,0	3498,2	70,4	0	0	4968,1
2017	49,3	1,0	377,1	7,6	1043,5	21,0	3498,2	70,4	0	0	4968,1
2018	49,4	1,0	377,5	7,6	1003,9	20,1	3559,3	71,3	0	0	4990,1
2019	49,9	1,0	378,1	7,6	1004,1	20,1	3559,3	71,3	0	0	4991,5
2019 до 2015, %	103,7	X	99,9	X	96,2	X	101,7	X	0	X	100,5

Джерело: розраховано за даними[5]

В період з 2015 по 2019 рр. найбільших втрат зазнали дороги III категорії, їх довжина скоротилася майже на 4% або на 39,4 км. Дороги I та IV категорії мали, хоч і невелику, але позитивну динаміку.

Для того, щоб зрозуміти рівень забезпеченості дорогами, крім порівняння загальної довжини необхідно провести порівняння щільності доріг (табл. 6).

Таблиця 6.
Щільність автомобільних доріг загального користування з твердим покриттям державного та місцевого значення на території України та Причорноморського регіону км. на 1 тис. км.

Рік	Україна	В тому числі області		
		Миколаївська	Одеська	Херсонська
2015	284,5	195,0	249,9	176,5
2016	278,2	194,5	242,9	174,3
2017	278,5	194,5	242,9	174,3
2018*	77,6	61,2	84,0	50,5
2019*	77,7	61,2	84,2	50,6

*- у зв'язку з введенням в дію з 01.01.2018 законів України «Про внесення змін до Закону України» Про джерела фінансування дорожнього господарства України» щодо удосконалення механізму фінансування дорожньої галузі», «Про внесення змін до деяких законів України щодо реформування системи управління автомобільними дорогами загального користування» управління автомобільними дорогами загального користування місцевого значення здійснюється облдержадміністраціями.

Джерело: розраховано за даними[6]

Представлена статистика актуалізує одну із головних проблем вітчизняної туристичної галузі у частині забезпеченості дорогами.

Як бачимо, щільність автомобільних доріг у областях Причорноморського регіону є нижчою від середнього значення по країні. Особливо критична ситуація в Миколаївській та Херсонській областях, де фактичне значення щільності доріг у звітному періоді було нижчим, ніж середнє значення по країні на 31,5% та 38% відповідно. У національному рейтингу за показником щільності автомобільних доріг, ці дві області займають два останні місця.

Дефіцит розгалуженої мережі автомобільних доріг регіонального та місцевого значення – не єдина проблема транспортного забезпечення розвитку туристично-рекреаційного потенціалу Херсонської області. Не меншою, а можливо й більшою проблемою є стан дорожнього покриття.

За даними Світового економічного форуму в Україні – одні із найгірших доріг у світі. Це надзвичайно актуальна інфраструктурна проблема, що є причиною гальмування багатьох аспектів національного та регіонального розвитку – торгівлі, будівництва, сільських територій, туризму тощо.

Україна має значний потенціал у розвитку сфери туризму, але низький рівень іміджу на світовому інвестиційному ринку. У більшості рейтингів країна посідає останні місця за інвестиційною привабливістю. У 2019 році показник капітальних інвестицій у туристичну сферу України склав 623978935 тис. грн (інформація за даним показником по Херсонській області відсутня, так як, дані не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України "Про державну статистику" щодо конфіденційності статистичної інформації). Вкладення інвестицій в сферу туризму здійснюється в основному в регіонах, де туризм визначено як один із пріоритетних напрямків розвитку економіки – це західний регіон та південний. Для реалізації інвестиційних проєктів у сфері туризму необхідно провести економічне обґрунтування залучення інвестиційних коштів,

забезпечити рішення чіткими розрахунками прибутковості, періоду окупності проекту, розробити бізнес-план його реалізації [7].

У Стратегії розвитку Херсонської області на період 2021-2027 років у реалізації стратегічної мети «Місцевий економічний розвиток з урахуванням діджиталізації та інноваційно-інвестиційних процесів» у якості об'єкту операційної цілі виступає сфера туристичного бізнесу: «Туристично-рекреаційна індустрія для оздоровлення, відпочинку та інтелектуально-духовного збагачення людей». У зв'язку з цим передбачено пріоритет збалансованого розвитку рекреаційних можливостей Херсонської області – регіонів Азовського, а також Чорноморського узбережжя. Також через активізацію зеленого туризму відбуватиметься розширення надання послуг на території Нижньодніпровського національного парку. Функціонування туристичної сфери враховуватиме гранично допустимий рівень антропогенного навантаження на територію [8, с. 107-115].

Важливим показником діяльності суб'єктів туристичного бізнесу є вартість одного туро дня, який був реалізований туроператором та тур агентом. Цінова ситуація є несприятливою для споживачів туристичного продукту, оскільки вартість одного туро дня перевищує 1500 грн, тобто мінімальна заробітна плата, а для пенсіонерів туризм є недоступною розкішшю [9, с. 45-55].

Тому, стратегічним орієнтиром подальшого розвитку туристично-рекреаційного потенціалу області має стати модернізація діючої матеріально-технічної бази санаторно-курортного комплексу, вихід на нові сегменти споживчого ринку і залучення додаткових клієнтів шляхом запровадження таких тенденцій сучасного ринку, як полі функціональність послуг та диверсифікація власного продукту. Досягнення високоефективного освоєння рекреаційного потенціалу області можна очікувати тільки за умов продовження залучення потенційних інвесторів у будівництво комфортабельних санаторно-оздоровчих закладів та появи ініціативного власника, зацікавленого у формуванні якісно нового санітарно-курортного продукту.

ВИСНОВКИ

Проведена оцінка туристично-рекреаційного потенціалу показала, що Херсонська область має значні можливості, щоб увійти до найбільш розвинутих у туристичному відношенні регіонів: вигідне географічне розташування, комфортні кліматичні умови майже на протязі усього року, різноманітний ландшафт, унікальну флору і фауну, історико-культурну, архітектурну спадщину, достатні людські, матеріальні, у т.ч. природно-оздоровчі ресурси. Визначено, що в туристичній галузі відбуваються процеси розвитку конкуренції на основі діяльності суб'єктів туризму – туроператорів, турагентів фізичних та юридичних осіб. Динаміка показує, що найбільшу питому вагу мають туристи, охоплені внутрішнім туризмом. Тенденції розвитку видів туризму за метою поїздки як у юридичних, так і у фізичних осіб, схожі – переважає відпочинок і дозвілля при низькому рівні розвитку інших видів туризму. Основу туристичної інфраструктури Херсонської області складають засоби колективного розміщення. Починаючи з 2015 року загальна кількість колективних засобів розміщення в області зменшується, але їх середня місткість зростає. Тенденцією останніх років є зростання номерного фонду готелів та аналогічних засобів розміщення другої категорії.

Не зважаючи на те, що довжина доріг із твердим покриттям I категорії збільшилася на 1,6% загальна протяжність доріг із твердим покриттям в аналізованому періоді зменшилася на 0,6% або на 971 км. В період з 2015 по 2019 рр. найбільших втрат зазнали дороги III категорії, їх довжина скоротилася майже на 4% або на 39,4 км. Дороги I та IV категорії мали, хоч і невелику, але позитивну динаміку. Особливо критична ситуація в Миколаївській та Херсонській областях, де фактичне значення щільності доріг у звітному періоді було нижчим, ніж середнє значення по країні на 31,5% та 38% відповідно. У національному рейтингу за показником щільності автомобільних доріг, ці дві області займають два останніх місця.

Отже, стратегічним орієнтиром подальшого розвитку туристично-рекреаційного потенціалу області має стати модернізація діючої матеріально-технічної бази санаторно-курортного комплексу, вихід на нові сегменти споживчого ринку і залучення додаткових клієнтів шляхом запровадження таких тенденцій сучасного ринку, як полі функціональність послуг та диверсифікація власного продукту.

Література.

1. Оцінка туристично-рекреаційного потенціалу регіону: монографія / за заг. ред. В. Г. Герасименко. Одеса: ОНЕУ, 2016. 262с.
2. Статистичний щорічник Херсонської області за 2019 рік / За ред. В.А. Вознюка. – Херсон: Головне управління статистики у Херсонській області. 2020. – 412 с.
3. Відпочинок і туризм у Херсонській області / статистичний бюлетень: Головне управління статистики у Херсонській області. 2015-2019.
4. Грановська В.Г., Алещенко Л.О. Агротуризм як інструмент диверсифікації діяльності агроформувань / В.Г. Грановська, Л.О. Алещенко // Економіка АПК. - 2019. № 12. - С.28-36.
5. Статистичний збірник «Транспорт України» – Київ: Державна служба статистики України. 2015-2019.
6. Рейтингова оцінка регіонів / Міністерство розвитку громад та територій України. 2015-2019.
7. Фесенко Г. О., Алещенко Л. О. Інвестиційна складова ефективного розвитку туристичного бізнесу. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8409> (дата звернення: 02.04.2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.200](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.200)

8. Крикунова В.М., Алещенко Л.О. Стратегічні пріоритети розвитку молодіжного підприємництва Херсонської області в сфері туристичного бізнесу / В.М. Крикунова, Л.О. Алещенко // Таврійський науковий вісник. -серія «Економіка». – 2020. №4. – С. 107 -115.

9. Кирилов Ю.Є., Грановська В.Г., Алещенко Л.О. Економічний механізм формування конкурентних переваг суб'єктів туристичної галузі. Економіка АПК. 2020. №5. С. 45-55.

References.

1. Herasymenko, V. H. (2016), *Otsinka turystychno-rekreatsiinoho potentsialu rehionu: monohrafiia* [Estimation of tourist and recreational potential of the region], ONEU, Odesa, Ukraine, P. 262.

2. Vozniuk, V.A. (2020), *Statystychnyi shchorichnyk Khersonskoi oblasti za 2019 rik* [Statistical Yearbook of Kherson region for 2019], Holovne upravlinnia statystyky u Khersonskii oblasti, Kherson, Ukraine, P. 412.

3. Statistical bulletin, "Recreation and tourism in Kherson region", Main Department of Statistics in Kherson region. 2015-2019.

4. Hranovska, V.H. and Alieshchenko, L.O. (2019), "Agrotourism as a tool for diversification of agricultural activities", *Ekonomika APK*, vol. 12, pp.28-36.

5. State Statistics Service of Ukraine, Statistical collection "Transport of Ukraine" 2015-2019.

6. Ministry of Development of Communities and Territories of Ukraine, Rating assessment of regions, 2015-2019.

7. Fesenko, H. and Aleshchenko, L. (2020), "Investment component of effective development of the business travel", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 12, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8409> (Accessed 02 Apr 2021). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.200](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.200)

8. Krykunova, V.M. and Alieshchenko, L.O. (2020), "Strategic priorities of youth entrepreneurship development of Kherson region in the sphere of tourist business", *Tavriiskyi naukovyi visnyk. -seriia «Ekonomika»*, vol. 4, pp. 107 -115.

9. Kyrylov, Yu.Ye. Hranovska, V.H. and Alieshchenko, L.O. (2020), "Economic mechanism of formation of competitive advantages of subjects of tourist branch", *Ekonomika APK*, vol. 5, pp. 45-55.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2021 р.